

**PROGRAM
2009 - 2013**

<u>DEMOKRATENES PRINSIPPER</u>	4
<u>LANDETS STYRING</u>	6
<u>LANDETS ØKONOMI</u>	8
<u>LOV OG ORDEN</u>	9
<u>RUS/ NARKOTIKA</u>	14
<u>ALKOHOL OG TOBAKK</u>	17
<u>SOSIALPOLITIKK</u>	18
<u>VÅRE ELDRE</u>	21
<u>HELSE, PLEIE OG OMSORG</u>	23
<u>Sykehus:</u>	23
<u>Pleie og omsorg:</u>	25
<u>FAMILIE OG BARN</u>	27
<u>RELIGION OG ETIKK</u>	31
<u>SKOLE OG UTDANNING</u>	33
<u>Grunnskolen:</u>	33
<u>Videregående skole:</u>	35
<u>HØYERE UTDANNING OG FORSKNING</u>	36
<u>Forskning:</u>	38
<u>FLYKTNING- ASYL OG INNVANDRINGSPOLITIKK</u>	40
<u>Flyktninger og asylsøkere:</u>	41
<u>EU</u>	44
<u>UTENRIKSPOLITIKK OG U-HJELP</u>	44
<u>SIKKERHET OG FORSVAR</u>	46
<u>NÆRINGSLIV, SKATTER OG AVGIFTER</u>	47
<u>Skipsfart, landbruk og fiske:</u>	51

<u>Kontroll med offentlige utgifter.....</u>	<u>54</u>
<u>Landbruk og naturavkasting.....</u>	<u>55</u>
<u>Dyrevelferd.....</u>	<u>58</u>
<u>SAMFERDSEL</u>	
.....	59
<u>KULTUR</u>	
.....	62
<u>MILJØ OG ENERGI</u>	
.....	65
<u>Forbrukerorientert miljøvern.....</u>	<u>66</u>
<u>Naturvern.....</u>	<u>66</u>
<u>Frivillig vern.....</u>	<u>67</u>
<u>Forurensing.....</u>	<u>67</u>
<u>Utslipp.....</u>	<u>67</u>
<u>Forurensingsloven.....</u>	<u>69</u>
<u>Rotenonbehandling av vassdrag.....</u>	<u>70</u>
<u>Gasskraft.....</u>	<u>71</u>
<u>Klimapolitikk.....</u>	<u>71</u>
<u>Elektromagnetiske felt/kraftlinjer.....</u>	<u>72</u>
<u>Energi.....</u>	<u>72</u>
<u>Alternative energikilder.....</u>	<u>73</u>
<u>Energiøkonomisering .....</u>	<u>74</u>
<u>Avfallshåndtering og gjenvinning.....</u>	<u>74</u>

DEMOKRATENES PRINSIPPER

Demokratenes prinsipper bygger på de kristne livsverdier, utformet i Norges grunnlov, med basis i norsk kultur og tradisjon, og i menneskerettighetene.

Demokratene vil vokte de rettigheter Grunnloven sikrer den enkelte borger som eiendomsrett, næringsfrihet, personlig frihet, trosfrihet, ytringsfrihet, rettssikkerhet og personvern. Demokratenes grunnsyn er derfor uforenlig med enhver form for totalitær statsmakt.

Demokratene vil motarbeide alle ideologier som sikter mot dette.

Demokratene tar sterkt avstand fra forskjellsbehandling av mennesker basert på rase, religion og etnisk opprinnelse.

Fundamentalt i Demokratenes samfunnssyn er troen på enkeltmenneskets rett til å bestemme over eget liv. Demokratene vil derfor bekjempe umyndiggjøringen av enkeltmennesket ved å redusere påbud og restriksjoner til strengt nødvendige reguleringer.

Demokratene vil forenkle folks liv gjennom å forenkle lovverk, skatte- og trygdesystemer og avgifts- og subsidieordninger. For å øke folks personlige handlefrihet må avgifts- og skattetrykket reduseres.

Demokratene vil motarbeide alle forsøk på sosialisering av næringslivet, unødvendig kapitaloppopping på statens hender og innføring av statskapitalisme og statsdrift.

Demokratene vil kjempe for bedre vilkår for de vanskeligstilte og fattige, samt være en garantist for videreutvikling av velferdssamfunnet.

Familien, enkeltmennesket og den private eiendomsrett og råderett er de mest grunnleggende bærebjelkene i samfunnet.

I samvittighetsspørsmål stilles Demokratenes medlemmer fritt.

LANDETS STYRING

Grunnloven er grunnlaget for det norske folkestyret. Demokratene ønsker å fornye det norske demokratiet gjennom å åpne for bruk av bindende folkeavstemninger både i statlige og i lokale spørsmål. Initiativet til folkeavstemning skal kunne komme fra vanlige folk og fra politikere, etter fastsatte regler.

Demokratene vil innføre et regelverk som sikrer velgerne innflytelse over hvilke personer som blir valgt inn på stortinget fra de ulike valglistene. Representasjon til stortinget må være i forhold til folketall i fylkene. Utjevningsmandater utgår.

Dersom staten gjennom nye lover og regler pålegger et underordnet forvaltningsnivå økte utgifter, må staten finansiere disse ved øremerking

Demokratene vil styrke det lokale selvstyret. Fylkesmannens ansvarsområde skal reduseres til kun å ha tilsyn og kontroll etter loven, men ikke å utøve skjønn.

Demokratene ønsker at før kommuner skal anbefales sammenslåing, må det foreligge beregninger som viser reelle besparelser og økt service til innbyggerne.

Demokratene anser fylkeskommunen som det mest unnværlige administrasjonsledd, og vil at denne

nedlegges og landet i stedet organiseres i 5 delvis selvstyrte regioner, med selvbestemmelse innen visse områder, som forvaltning av naturressurser, bl.a. olje og gass. Statsbudsjettet fordeles til regionene.

Demokratene anser samene som fullverdige norske statsborgere, med de samme rettigheter og plikter. Derfor ønsker Demokratene over tid å erstatte sametinget med et eget ombud ved stortinget, og et samarbeidsforum for alle samiske befolkningsgrupper.

Det Norske flagg og riksvåpen lovfestes som uforanderlig.

Norges nasjonaldag må ikke samordnes eller integreres med andre staters markering.

LANDETS ØKONOMI

Demokratene har i lang tid advart mot den finans og pengepolitikk som er blitt ført. Uten noen form for styring er det bare et tidsspørsmål før havari er et faktum.

For å unngå at uro i verdipapirhandelen bringer økonomien ut av kontroll, og at finansmarkedene raser, og for å gjøre markedet mer stabilt og forutsigbart mener Demokratene at børsens aktivitet må underlegges strengere kontroll.

Verdipapirer/ aksjer som svinger mye, overvåkes og om nødvendig suspenderes fra handel.

Forvaltningen av den norske fellesformue, må i større grad gjøres av norske forvaltere og meglerhus. Andel av statsobligasjoner og mer sikre papirer økes.

Den norske kronens tilknyttede gull for garanti og stabilisering av valutaen

Demokratene ønsker at registrerte forekomster av malmer og mineraler jevnlig gjennomgår en lønnsomhetsanalyse for drivverdighet.

LOV OG ORDEN

Den liberale norske flyktninge-, asyl- og innvandringspolitikken, de lave straffereaksjonene og manglende bevilgninger til politiet, domstolene og fengselsvesenet har ført til en sterk økning av alvorlig kriminalitet i Norge de siste årene.

Demokratene vil bekjempe kriminalitet blant annet gjennom følgende politikk:

- Den øvre strafferammen for overlagte drap økes til fengsel for livstid, og alle andre straffer for voldsforbrytelser, seksualforbrytelser og narkotikaforbrytelser økes kraftig.
- Minimumsstraffene for drap, vold, Narkotikaforbrytelser og seksualforbrytelser økes kraftig.
- Straffen for profesjonell langing og bakmenn likestilles med overlagt drap.
- Dersom en person dømmes for flere kriminelle handlinger på samme tid, skal det utmåles en straff for hvert enkelt lovbrudd, og straffene for hvert enkelt lovbrudd summeres deretter opp til den endelige straffen. Det gis ingen kvantumsrabatt.
- Dersom en person dømmes for andre gang, skal straffen for den forbrytelsen han har begått automatisk dobles. Tredje gang skal den tredobles osv.

- Straffene for seksualforbrytelser mot barn skjerpes betraktelig. Ingen personer som er dømt for pedofile overgrep, får slippe ut av fengsel etter endt soning, med mindre denne frivillig godtar en behandling i form av medisinsk behandling som fjerner seksualdriften.
- Det opprettes et register over pedofile som er dømt for overgrep mot barn.
Deler av registeret kan gjøres offentlig tilgjengelig.
- Alle fengselsstraffer skal sones fullt ut. Samtlige straffedømte skal følges opp og kontrolleres av fengselsomsorgen i minst 3 måneder etter at straffen er sonet.
Et fengselsår er et kalenderår.
- Det skal ikke innvilges permisjoner fra fengselet for personer som er dømt for pedofile overgrep, med mindre disse er underlagt en behandling med medisiner som fjerner seksualdriften. Andre fanger skal kunne innvilges permisjoner etter at 2/3 av straffen er sonet.
Permisjonsadgang er ingen rettighet. Det skal være strenge regler for å få permisjoner. Dersom en innsatt ikke kommer tilbake fra permisjon til rett tid, skal det betraktes som rømning og straffes som en egen forbrytelse med strenge straffereaksjoner.
- Dersom en fange begår en alvorlig kriminell handling under en rømning eller permisjon fra fengselet, skal han starte soningen av straffen på nytt uavhengig av hvor lang tid han allerede har sonet.

- Det skal bare unntaksvis kunne idømmes betingede dommer eller samfunnstjeneste, hovedsakelig for førstegangs forseelse eller under minste soningsalder, og under ingen omstendighet til personer som dømmes for vold, seksuelle overgrep eller narkotikaomsetning. Samfunnstjenesten skal vare i like mange dager som fengselsoppholdet ville vart, med full arbeidsdag.
- Likskjending er et meget grovt overgrep og bør straffes vesentlig strengere enn i dag.
- Det bør bygges opp et nasjonalt DNA-register av alle mennesker i Norge. DNA-registeret er et uvurderlig hjelpemiddel, både for oppklaring av forbrytelser, samt identifisering av ofre i forbindelse med katastrofer og dødsfall. Som en begynnelse bør det tas DNA-prøver ved alle innleggelser på sykehus samt fødsler. I tillegg skal det tas prøver av alle som dømmes ved norske domstoler og av alle asylsøkere og innvandrere som kommer til Norge.
- Fengselsvesenet må styrkes slik at en person som får sin endelige dom, kan overføres direkte fra rettslokalet til soning i fengsel. Dersom dommen blir avsagt i lagmannsretten, skal den dømte plasseres i forvaring i den perioden det tar før dommen er rettskraftig, eller til en eventuell anke til Høyesterett er ferdigbehandlet.
- Fengselsvesenet må rustes opp med økte midler slik at bemanningsnormene ivaretar de ansattes sikkerhet, og slik at det til enhver tid er tilstrekkelig med soningsplasser, både i forbindelse med varetektsoning og endelig soning.

- Politiet må rustes opp radikalt, slik at det blir mulig å etablere flere døgnåpne politistasjoner i bydelene i de større byene, ha flere patruljerende politifolk synlig i gatene og sikre en raskere og mer effektiv etterforskning.
- Politiet må gis adgang, ved legitim grunn, til å avlytte rom og gis enklere mulighet til å patruljere med skytevåpen.
- Ingen som blir arrestert i forbindelse med utøvelse av kriminelle handlinger, skal slippes fri før dom er falt.
- Domstolene må rustes opp slik at det ikke oppstår unødvendige køer for å få straffesaker og private saker gjennom systemet. Det bør opprettes egne hurtigdomstoler for ungdom, slik at opplagte saker hvor det foreligger tilståelser kan idømmes senest en uke etter arrestasjonen.
- Den kriminelle lavalder senkes til 14 år, og det opprettes egne institusjoner for unge lovbrøyttere, hvor de gis oppfølging og ettervern, ingen under myndighetsalder settes i ordinert fengsel.
- Foreldelse på drap, grov vold, frihetsberøvelse og seksualovergrep bortfaller.
- Demokratene mener at voldsofre i dag har for dårlige rettigheter, og vil derfor styrke oppfølgingen av disse, samt gi alle voldsofre fri rettshjelp til saken er endelig avsluttet. Behandlingstiden for erstatning må reduseres til et minimum. Det må opprettes et voldsoffersenter i alle fylker på samme måten som krisesentrene for kvinner. Likeens må

det opprettes et voldsofferfond som finansieres ved at alle som begår en voldshandling bøtelegges, og beløpet skal ubeskåret gå inn i fondet.

- Det har de siste årene vært alt for mange tilfeller av justismord. Det er viktig å forhindre at justismord skjer. For å styrke rettssikkerheten skal det blant annet innføres et klart skille mellom påtalemyndighet og politiet slik at påtalemyndigheten skal fungere som en kontrollinstans for politiets arbeid.
- Varslere og mobbeoffer på arbeidsplassene må hvis de ønsker, få beholde jobben, Samtidig må de også ha krav på beskyttelse mot fortsatt mobbing eller utilbørlig press på arbeidsplassen.
- Juryordningen med meddomsrett opprettholdes.
- Demokratene vil opprette en egen gjenopptakelsekommisjon for sivile saker på lik linje med straffesaker.

RUS/ NARKOTIKA

Narkotika er et av de største problemene vårt samfunn er stilt overfor. Titusener av mennesker og deres nærmeste påføres store lidelser som følge av narkotikamisbruk. Dessuten tvinges mange narkomane til å begå alvorlig vinningskriminalitet for å sikre seg penger til narkotika. De aller fleste nordmenn lider, enten direkte eller indirekte, som følge av narkotikamisbruket.

Demokratene vil bekjempe narkotikamisbruk ved hjelp av følgende virkemidler:

- Åpne for tvangsavvenning av narkomane.
- Det psykiske helsevesenet styrkes, slik at mennesker med psykiske lidelser får adekvat hjelp og derfor unngår å benytte seg av narkotiske stoffer som alternativ til behandling.
- Tyngre narkotikamisbrukere må tilbys behandling ved hjelp av metadon eller liknende stoffer, som f.eks. Subutex. Metadon er et stoff som erstatter heroin. Det brukes også i dag, men behandlingen er underlagt et strengt og byråkratisk regelverk. Metadonbehandling må tilbys langt flere enn i dag. Metadonbruk gjør at den narkomane kan fungere tilnærmet normalt, og ettersom metadon erstatter forbudte stoffer, vil dessuten store deler av markedet for smugling og langing av narkotika forsvinne dersom flere misbrukere får

metadonbehandling. Metadonbehandling gis kun i ventetid for reell behandling.

- Politiet må satse større ressurser på å arrestere langere, dvs. personer som selger til sluttbruker, selv om disse ofte benytter inntekten til eget misbruk.
- Langerne må idømmes langt strengere straffer enn i dag. I dette arbeidet må politiet få anledning til å bruke provokasjoner, dvs. gi seg ut for å være kjøpere og dermed fremprovosere ulovlig salg.
- Fengslene må gjøres narkotikafrie gjennom langt strengere kontrollrutiner av så vel innsatte som besøkende.
- Narkomane som soner straffer for forbrytelser forårsaket av deres narkotikamisbruk, skal gis avrusning, medisinsk og psykiatrisk behandling, arbeidstrening og utdanning under fengselsoppholdet. Om nødvendig kan deler av denne behandlingen gis i institusjoner utenfor fengselet, f.eks. evangeliesentrene eller andre institusjoner.
- Bevilgningene til narkotikabekjempelse må trappes vesentlig opp, blant annet gjennom økt støtte til frivillige organisasjoner som arbeider mot narkotikamisbruk, og for misbrukerne.
- Det opprettes et nasjonalt narkotikaombud.
- Demokratene er motstandere av at de narkomane blir stemplet for livet. Uansett om de er aktive misbrukere eller ikke, skal de ha samme rettigheter i

samfunnet som alle andre. Slik det er i dag, blir tidligere rusmisbrukere behandlet som om de er mindreverdige. Vi må ikke glemme at ikke alle er/har vært kriminelle.

- Demokratene ønsker at rusmiddelbrukere som dømmes til fengsel i stedet/ i tillegg kan inngå kontrakt til behandling over lengre tid, etter den enkeltes behov, for å bli frisk. Dette forutsetter at det ikke foreligger alvorlig vold eller vinningskriminalitet i dommen.
- Demokratene er motstandere av sprøyterom, men så lenge de er tillatt, må disse samt varmestuer holdes under streng overvåking for å hindre omsetting av narkotika.
- Holdningsskapende arbeid må gis økt støtte. Oppfølging av tidligere rusmiddelbrukere må også styrkes kraftig for å motvirke tilbakefall.
- Primærkommunene er pålagt ansvaret for ettervernet uten at de har fått midler til å utføre denne tjenesten. Demokratene vil derfor arbeide for at kommunene får de nødvendige ressurser til å tilby tidligere rusmiddelbrukere et tjenlig og variert ettervern.

Demokratene vil:

- bevilge ekstra midler til bekjempelse av narkotika.

ALKOHOL OG TOBAKK

Mange mennesker har stor glede av et moderat forbruk av alkoholholdige drikkevarer. Moderat bruk av alkohol har en positiv sosial virkning, og flere typer alkoholholdige drikkevarer har en positiv helsemessig effekt, blant annet gjennom å forebygge hjerte- og karsykdommer.

Misbruk av alkohol er derimot meget skadelig. Det er helsefarlig, og kan føre til økonomisk ruin, store sosiale problemer, familietragedier og vold.

Norsk alkohol- og tobakkspolitikk bygger i hovedsak på at disse varene avgiftsbelegges slik at de blir svært dyre å kjøpe i Norge, samtidig som det er sterke begrensninger på importen fra utlandet. Denne politikken har resultert i omfattende smugling og hjemmebrenning, men ikke i redusert forbruk. De høye prisene legger stein til byrden for personer som nyter alkohol og tobakk.

Demokratene vil:

- redusere særavgiftene på alkohol og tobakk slik at de i større grad samsvarer med avgiftsnivået i de øvrige skandinaviske land.
- fjerne den statlige monopolordningen for salg av brennevin, vin og sterkøl og tillate salg i vanlige butikker. Inntil dette blir gjennomført, skal det opprettes flere vinmonopol.
- fjerne reklameforbudet for alkoholholdige drikkevarer, slik at vi får en bedre

konkurransen mellom ølmerker og vinmerker med forskjellige kvaliteter og smaksvariasjoner.

- styrke behandlingsapparatet for alkoholmisbrukere, og spesielt gi støtte til frivillige organisasjoner som arbeider for å bekjempe alkoholmisbruk.
- endre røykeloven slik at det blir tillatt å røyke i egne lokaler i tilknytning til hotell og utesteder, forutsatt at lokalene har god ventilasjon.
- Fri innførsel av alkohol og tobakk. Ressurser som frigjøres av dette overføres til politi og tollvesen for kontroll mot innførsel av narkotika, våpen og andre ulovlige varer.
- lovlig alder for anskaffelse av alkohol over 20 volumprosent settes lik myndighetsalder.

SOSIALPOLITIKK

Demokratene vil arbeide for at nivået på skatter, avgifter og priser blir slik at folk som hovedregel skal kunne leve av egen inntekt inntil de går av med alderspensjon. Nivået på trygdeytelsene må også være slik at de er mulige å leve av. For dem som likevel ikke på egen hånd er i stand til å skaffe tilstrekkelige inntekter til livsopphold, skal det gis en støtte fra sosialetaten, slik at alle sikres en akseptabel inntekt - borgerlønn.

Folk skal ha lovbestemte rettigheter. Alle som er medisinsk og fysisk i stand til det, skal ha arbeidsplikt for den økonomiske støtten de får. Økonomisk

sosialhjelp skal være normert, og tilnærmet lik i forskjellige deler av landet, avhengig av levekostnadene. Lovverket skal være så klart formulert at det ikke er behov for skjønn hos den enkelte saksbehandler.

Det bør treffes tiltak for å hjelpe trygdede inn i aktivt arbeidsliv, tilpasset deres funksjonsevne.

Unge arbeidssøkende må gis økte muligheter for introduksjon i arbeidslivet.

Alle funksjonshemmede skal ha rett til et verdig liv, uansett hvor i landet de bor. De skal ha hjelp som er nødvendig for at de skal leve et liv i verdighet. De skal behandles som likeverdige, uavhengig av sitt handikapp, økonomiske stilling eller personlige status. Demokratene vil arbeide for at handikappede i alle deler av landet får lik behandling av det offentlige.

Demokratene er sterkt bekymret over at stat, kommune og inkassoselskaper ilegger stadig økte gebyr for utestående fordringer. Dette medfører at problemene bare øker og blir til en sak for sosialetater og helsevesen. Demokratene mener dette er uverdigg og slett ingen god politikk for å bekjempe fattigdom, og vil derfor fryse de offentlige gebyrene og pålegge det offentlige edrueghet, samtidig pålegge inkassobyråer søke å oppnå ordninger hvor debitor bidrar, i innkrevingen fra insolvente mennesker.

Demokratene mener at bruk av kredittvurderinger utelukkende basert på statistiske modeller, og som

fører til at personer nektes for eksempel forsikring, uten at personen har betalingsanmerkninger, må opphøre. En slik forhåndsdomming harmonerer ikke i et liberalt demokrati.

Demokratene ønsker at differensiering i forsikringspremier må brukes i stedet for avslag på slik dekning.

Alle, uansett alder, kjønn, stilling, sosial rang eller posisjon i samfunnet har krav på beskyttelse og helsetilbud tilpasset den enkeltes behov.

NAV-reformen må gjennomgås og organiseres slik at den ikke skaper problemer for brukere, slik at det offentlige er til hjelp og ikke skaper unødige problemer. Meningen må være at det skal bli til en enklere behandling til beste for brukerne

Ingen skal være nødt til å flytte for å ta ny jobb, eller å opprettholde sine rettigheter.

Ingen leietagere skal sies opp fra sitt boforhold på grunn av høyere utleiepriser fra andre.

VÅRE ELDRE

Den eldre delen av befolkningen utgjør en uensartet gruppe mennesker. Mange klarer seg godt uten spesielle støtteordninger fra samfunnet, og disse utgjør en ressurssterk gruppe mennesker som ofte ikke blir verdsatt godt nok i arbeidsliv og foreningsliv. Andre eldre, spesielt minstepensjonister, har det vanskelig økonomisk, mens andre igjen sliter med dårlig helse, uten å få den oppfølgingen fra samfunnet som de bør ha krav på. Det er den eldre generasjonen som har bygd opp det velferdssamfunnet som vi alle drar fordeler av, og de bør belønnes for det.

Samfunnets syn på eldre må endres. Demokratene vil derfor gi de eldre et bedre sosialt kontaktnett enn det som tilbys i dag. Vi vil legge til rette programmer med hjelp fra pårørende.

De eldre skal bli betraktet som den ressursen de er. Vi trenger dem, og den hjelpen de gir oss er verdifull. De skal få leve i trygge omgivelser som er tilpasset den enkeltes behov. De skal få bo hjemme så lenge de selv ønsker det. For å bedre bosituasjonen vil Demokratene at det offentlige må samarbeide med borettslag og veforeninger om å gi tilskudd til montering av heiser i eldre boligblokker.

Demokratene mener at:

- minstepensjonen må bringes opp på det samme

- nivået som statens lønnstrinn 10, og deretter indeksjusteres. Det vil gi pensjonistene akseptable levevilkår, å forhindre at pensjonister må leve på eksistensminimum slik mange gjør i dag.
- samordningsloven for pensjonsordninger må endres slik at eldre som har private tilleggspensjoner ikke får avkortinger i utbetalingen fra den statlige pensjonsordningen.
  - alle pensjonister skal behandles som enkeltindivider, og ikke få redusert pensjon fordi de er gift.
  - fremtidige pensjonsytelser må sikres gjennom å sette av tilstrekkelig med midler på et pensjonsfond.
  - Innføring av kildeskatt, som ikke har noen betydning for landet, men vil medføre urettferdig dobbeltbeskatning av norske statsborgere bosatt i utlandet, og vi går derfor mot innføringen.

HELSE, PLEIE OG OMSORG

Sykehus:

Sykehuspasienter i Norge skal ha anledning til å få nødvendig behandling uten sykehuskøer og ved det sykehuset de selv ønsker. Sykehus og sykehjem kan være private eller offentlig eiet, men behandlingen skal uansett dekkes av det offentlige, og pengene følger pasienten.

Det må ryddes opp i det tunge byråkratiet som eksisterer i dag. Kontorarbeid kan utføres av kontorpersonell, slik at helsepersonellet kan få bedre tid til behandling av pasienter. I dette arbeidet må en i størst mulig utstrekning beskytte lokalsykehusene mot nedlegging.

Dersom det ikke er mulig å tilby nødvendig operasjon i Norge for en livstruende lidelse umiddelbart, skal pasienten tilbys hjelp ved et utenlandsk sykehus på statens regning. Det samme bør gjelde for andre typer nødvendige operasjoner, dersom det ikke er mulig å tilby hjelp ved et norsk sykehus innen 3 måneder.

Døende pasienter må få mulighet til å møte livskvelden i sine hjemlige omgivelser dersom de ønsker det, fremfor å bli liggende på sykehuset.

Deres pårørende må da få nødvendig hjelp og veiledning.

Demokratene mener at menneskeliv er hellig, og vil derfor kjempe imot aktiv dødshjelp. Tvert om vil Demokratene arbeide iherdig for aktivt livshjelp.

Det psykiatriske helsevern må styrkes radikalt. Målet må være at alle som har behov for det, skal ha tilbud om behandling for psykiatriske lidelser uten å måtte stå i sykehuskø.

Demokratene er positive til at pasienter skal ha anledning til å benytte alternativ behandling som har dokumentert effekt, eksempelvis gjennom erfaringer fra, eller forskning i, andre land. Det innebærer at man stiller godkjente alternative behandlingsmetoder på lik linje med alminnelig medisinsk behandling, med like egenandeler og lik finansiering fra Folketrygden.

Pleie og omsorg

Kommunene er i dag pålagt ansvaret for å bygge ut og drive sykehjem, aldershjem og omsorgsboliger. De har også ansvaret for hjemmehjelp og hjemmesykepleie.

Dette er etter Demokratenes mening noen av de aller viktigste oppgavene kommunene er pålagt ansvaret for, og bør ha høy prioritet.

Demokratene mener at:

- eldre mennesker må ha anledning til å bo hjemme så lenge de selv ønsker. Det må derfor sørges for at det er tilstrekkelig med tilbud innen hjemmehjelp og hjemmesykepleie i alle kommuner.
- hjemmeboende syke eldre skal ha lovfestet rett til jevnlig legetilsyn.
- staten bør gi tilskudd til montering av heiser i eldre boligblokker med tre eller flere etasjer.
- pleietrengende som har behov for omsorg utenfor hjemmet selv skal kunne velge hvor de ønsker å bo/være. Sykehjemmet, aldershjemmet eller omsorgsboligene kan være privat eller offentlig drevet, men kommunen skal uansett dekke utgiftene. Kommunen har plikt til å påse at alle i institusjonene oppfyller de krav som stilles til denne tjenesten.
- alle fylker skal ha en ernæringskonsulent som bistår sykehjem og hjemmesykepleie med råd og hjelp, slik at det kan serveres mat som er sunn og næringsrik.

- alle livsnødvendige medisiner skal gis på blå resept. Det gjelder også for smertestillende medisiner.
- det tillattes bruk av hasjisy til medisinsk behandling.
- det er statens oppgave å fullfinansiere sykehjem.
- 6 timers dag (30 t/ uke) innføres som 100 % stilling med full lønnskompensasjon, i helsesektoren, spesielt for helsefag arbeidere.
- Tennene er en del av kroppen, derfor skal nødvendig tannpleie skal regnes som en ordinær helsetjeneste og dekkes av folketrygden på lik linje med annen legebehandling.
- det innføres en gravferdsstøtte uten behovsprøving, og den økes til det beløpet som en normal gravferd koster.
- det innføres en minstestandard for pleie- og omsorgstilbud.
- det lovfestes en garanti på sykehjemsplass, og enerom til alle eldre som ønsker det.
- de eldre skal ha tilgang på norsk tradisjonsmat, desserter og kaker og tilbud om alkoholholdige drikker, til de som ønsker det.
- alle pleietrengende skal ha anledning til normal døgnrytme etter eget ønske og behov.
- de pårørende kan ha mulighet til å overnatte, spesielt når det går mot slutten av livet.
- omsorgslønn benyttes i større grad som alternativ hjemmehjelp.
- for enslige eldre må det bygges opp en velfungerende besøkstjeneste, i samarbeid med frivillige.
- alle, uansett alder, kjønn, stilling, sosial rang eller

posisjon i samfunnet har krav på beskyttelse og helsetilbud tilpasset den enkeltes behov.

- for akutt medisinsk hjelp, og primærhelsetjener for norske statsborgere skal være uten egenandel.
- begge kjønn må likebehandles vedrørende helseundersøkelser og behandling, dette gjelder også undersøkelser for de hyppigst forekommende krefttyper.
- ingen skal trekkes mer enn 50 % av sin inntekt for dekning av sykehjems plass.
- lokale helsetilbud og fødestuer opprettholdes så langt som mulig.

FAMILIE OG BARN

Demokratene mener at familien er en viktig institusjon i vårt samfunn, og at ekteskap mellom mann og kvinne er den mest stabile og trygge rammen for en familie. Demokratene vil likevel understreke at alle mennesker har rett til å innrette sitt privatliv på den måten de selv finner best, under forutsetning av at dette ikke går ut over tredjepart. De fleste har i en periode av sitt liv bodd alene, og til enhver tid er nesten 40 % av landets voksne befolkning aleneboende, allikevel har de mange av de samme kostnader og utgifter som familier, ofte er dette offentlige gebyrer og avgifter, dette kan virke urimelig og Demokratene mener at denne praksisen bør gjennomgås.

Demokratene mener det er viktig at foreldre får mye tid sammen med sine barn, spesielt mens barna er små, og vil tilrettelegge for dette, både gjennom generelle skatte- og avgiftslettelser og gjennom styrking av barnetrygden. Barnetrygd gis kun norske statsborgere, eller til statsborgere fra land som vi har gjensidig avtale med.

Kontantstøtten avvikles fordi Demokratene vil samle all støtte til barnefamiliene gjennom en økning av barnetrygden, som alternativ til kontantstøtte, fødselspenger og økonomiske bidrag til å ha ungene i barnehager. Gjennom en betydelig økning av barnetrygden vil foreldrene selv kunne velge om de ønsker å leve på en inntekt og ha en av foreldrene hjemme med barnet, eller om de ønsker å leve på to inntekter og bruke penger til å dekke utgifter til å ha barnet i barnehage.

Demokratene mener at der det er familier som gjennomgår en krise, eller trenger hjelp til å klare de daglige utfordringer, så skal hjelpen som hovedregel settes inn i familien, som f.eks. hjemmehjelp, miljøarbeider m.m. Det skal opprettes ansvarsgrupper rundt disse familier som skal, i samarbeid med familien, kartlegge familiens hjelpebehov. De skal sammen med familien sette inn adekvat hjelpetiltak. Fosterhjem og institusjonsplassering skal kun være en nødløsning. Regelen skal være at barn har det best hjemme hos sine biologiske foreldre

Demokratene mener at forholdene bør legges til rette for å hjelpe ufrivillig barnløse med å få barn. Til tross for at mange foreldreløse barn venter på å få en far og mor, er ventetiden lang for å få adoptert barn. Byråkratiet i forbindelse med adopsjoner bør derfor gjennomgås for å se om det kan reduseres. Ved adopsjon må hensynet til barnet komme i første rekke. Barn har best av å vokse opp med to foreldre av ulikt kjønn. Barneadopsjoner skal derfor forbeholdes gifte ektefeller av ulikt kjønn.

Demokratene mener at barn normalt har det best sammen med sine foreldre og/eller slektninger. Dette innebærer at ved omsorgsovertagelse skal alltid den nærmeste familie først vurderes.

Demokratene vil innføre borgerlønn tilsvarende statens lønnstrinn 10, slik som laveste pensjonstrinn.

Forlengelse av studietiden grunnet graviditet skal ikke medføre tap av rettigheter eller studiepoeng.

Demokratene mener at provosert abort bør unngås, og vil derfor legge forholdene til rette for at færrest mulig skal gå til det vanskelige skritt det er å ta abort. Demokratene vil gå imot liberalisering av abortloven. Abortnemnder må jobbe ut ifra et enkelt felles regelverk, slik at alle kvinner kan behandles likt uansett bosted. Abortnemndene bør bestå av tre egnede personer, hvorav 2 er kvinner.

Demokratene vil styrke kampen mot tvangsekteskap.

Det skal være tilbakevirkende kraft i utbetalinger til fedre som har betalt bidrag for barn som ikke er deres.

Dagens boligpriser er et betydelig problem for mange unge barnefamilier. Demokratene vil arbeide for å senke folks boligkostnader. Tilbudet av boliger bør økes ved at kommunene pålegges å regulere arealer til boligbygging, og ved at saksbehandlingstiden for byggesaker reduseres. Dokumentavgiften bidrar til å øke kostnadene ved å skaffe seg bolig, og bør fjernes. Demokratene vil dessuten utforme en økonomisk politikk som har som mål å sikre en varig lav rente, noe som igjen vil senke boligkostnadene for de som lånefinansierer sine boliger. Husbankens posisjon styrkes, og dens utlånsrente settes lik styringsrenten.

Foreldrepermisjoner bør økes, og fordeles over flere år, opp til barnets skolestart.

Barnevernsarbeid skal foregå innenfor trygge rettssikkerhet- og saksbehandlingsmessige rammer.

RELIGION OG ETIKK

Kristendommen har i mer enn 1000 år vært en hjørnestein i norsk tradisjon og kultur. I vår tid, mens våre livsverdier og vår vestlige kultur er under press, mener Demokratene at kristendommen er et bolverk for å beskytte vår kulturarv og våre grunnleggende verdier som samfunnet er bygget på. Staten har det finansielle ansvar for kirken.

Alle barn skal ha rett til å kjenne sitt opphav. Regelen som automatisk legger farskapen til kvinnens ektemann fjernes. I denne sammenhengen brukes det DNA-tester.

Det offentliges kontroll av gen- og bioteknologi bør være streng og etisk forsvarlig, slik at det stimuleres til nyttig og helsebringende bruk av den nye teknologien.

Demokratene ønsker å åpne for at lavtstående organismer skal kunne genmodifiseres. Genterapi kan kun aksepteres der hvor det beviselig kan redde liv eller helbrede alvorlige sykdommer hvor vi i dag ikke har alternativ behandling, og må kun brukes etter informert samtykke. Det offentliges kontroll av gen- og bioteknologi bør være streng og etisk forsvarlig, slik at det stimuleres til nyttig og helsebringende bruk av den nye teknologien.

Demokratene mener derfor at:

- kirken bør styrkes og ha indre selvstyre
- alle mennesker har rett til fri religionsutfoldelse, så lenge virksomheten ikke strider mot norsk lov.
- offentlig økonomisk støtte til muslimske trossamfunn må opphøre.
- offentlig økonomisk støtte til organisasjoner, basert kun på etnisitet, må opphøre.
- kristendomsundervisning skal gis fra første klasse i grunnskolen. Det skal være full fritaksrett fra faget, ettersom det skal være konfesjonsbundet.
- det innføres et eget fag i etikk og religionshistorie, med sterk vekt også på kristendommens betydning i norsk samfunnsutvikling og historie. Dette faget skal være objektivt og nøytralt, og derfor obligatorisk for alle elever.
- et orienteringsfag som behandler de viktigste filosofiske retninger, innføres fra 4.klassetrinn.
- det nåværende KRL- faget i grunnskolen avvikles.

SKOLE OG UTDANNING

Grunnskolen:

En god skole er en forutsetning for et godt samfunn. Skolen skal gi befolkningen best mulige kvalifikasjoner for fremtidig deltagelse i yrkeslivet. Men skolen bør også bidra til at samfunnets borgere blir lojale mot de liberale og demokratiske verdier vårt land er tuftet på. Skolens skal sikre en verdinøytral allmenndannelse, som gir alle tilstrekkelig grunnlag for deltagelse i kultur og samfunnsliv. Kvaliteten i norsk skole, målt i resultater, må bedres betraktelig.

Demokratene mener derfor at:

- det må innføres fritt skolevalg uavhengig av geografiske grenser, der elevene kan velge den skolen de mener er best, enten den er privat eller offentlig eid, men der staten betaler utgiftene i form av en fast pris pr. elev. Konkurransen om elevene vil stimulere skolene til kvalitetsfokusering.
- at skolene bør bli selvstyrte enheter med styrer bestående av representanter for skolens administrasjon, foreldre og lærere. Foreldrene bør være i flertall i styrene. Skolene fastsetter selv skoledagens oppstarttid og søker å tilpasse skoledagen etter elevenes behov.
- det må satses mer på grunnleggende fag som norsk, matematikk, naturfag og fremmedspråk. Morsmålsundervisning utgår fra skolenes fagansvar.

- det bør innføres et eget fag om grunnleggende økonomiforståelse, allerede i grunnskolen.
- skolen må i større grad enn i dag formidle respekt for og kunnskap om norsk kultur og historie og grunnleggende demokratiske verdier i et eget kulturfag.
- skoleveien må prioriteres i trafikksikringsarbeidet.
- skolebarn ikke skal kunne bære synlige religiøse og politiske klesplagg i skoleområdet.
- grunnleggende IKT- kunnskaper bør gis gjennom eget fag på et tidlig tidspunkt i grunnskolen. I den anledningen bør det være egne pc-er til samtlige elever og lærere. Imidlertid må praktisk regning og skjønnskrift danne grunnlaget i grunnskolen.
- elvene må også få lære praktisk anvendelse av redskaper både i sløyd og i naturen.
- Skolen må tilby elevene mulighet for leksearbeid med støtte fra fagpersonell.
- det skal gis karakterer i orden og oppførsel, fra 2. trinn. Karakterer gis i alle fag fra 6.trinn, og suppleres med andre vurderings former.
- sikre differensiert undervisning slik at alle elevene får et undervisningstilbud som er best mulig tilpasset deres egne evner.
- skolebøker og andre obligatoriske læremidler skal være fritt til alle, med midler fra staten. Nye bøker hvert 5 år der det er nødvendig.
- det opprettes egne skoler for elever med store adferdsproblemer, slik at de får en tilpasset undervisning, og det blir bedre ro i klassene i de ordinære skolene.

- barn med lærevansker må få tilrettelagt undervisning, slik at de i størst mulig grad kan få grunnleggende kunnskaper.
- spesielt flinke barn skal få et tilrettelagt tilbud med en undervisning tilpasset deres evnenivå.
- Bokmål eller Nynorsk sidemål gjøres valgfritt.
- det må opprettes egne skoler for elever med for eksempel alvorlige hørselshemninger og andre diagnoser, (ikke dyskalkuli og dysleksi), slik at de får en tilpasset undervisning og få et sosialt miljø med andre barn med tilsvarende problemer.
- både skoler og lærere jevnlig bør bli underlagt ulike former for evalueringer.
- et skolemåltid innføres for alle klassetrinn i den obligatoriske skolen.
- hvis en lokal skole vedtas nedlagt, pålegges kommunen å dokumentere grunnlaget.

Videregående skole:

Utdanning er verdiskapning. Alle unge skal derfor ha samme mulighet til videregående utdanning. Elevene skal kunne velge mellom offentlige eller private skoler, også skoler som ligger utenfor egen kommune, og staten skal dekke utgiftene gjennom et tilskudd til skolen for hver elev.

Demokratene mener at:

- den videregående skolen må legges bedre til rette for elever som er svake teoretisk, men sterke i praktiske fag.

- alle elever skal ha krav på skoleplass, men hvilken skole de skal få plass ved, skal avgjøres basert på karakterene i ungdomsskolen i relevante fag. Det skal ikke finne sted noen former for kvoteringer basert på kjønn, alder, bosted eller etnisk opprinnelse.
- næringslivet må trekkes sterkere med i planlegging av undervisningen ved den videregående skolen, slik at undervisningen best mulig kan tilpasses de behovene som foreligger innen de ulike fagutdanningene. Det bør forsøkes innført ordninger der lærerne i realfag og yrkesfag har en rullering i næringslivet, og dermed får kompetansemessig oppgradering som kan brukes i undervisningen.
- egenbetaling/egenandeler må fjernes.
- for å sikre god integrering må andelen fremmedkulturelle i norske skoler aldri overstige 1/3 i klassene.

HØYERE UTDANNING OG FORSKNING

Demokratene vil legge til rette for at flere høyskoler kan oppnå status som universiteter, dersom de oppfyller objektive målsetninger både i bredde og kvalitet. Konkurransen mellom ulike undervisningsinstitusjoner er en fordel fordi det fremmer kreativitet og kvalitet ved de enkelte lærestedene. Demokratene anser det som en fordel med en desentralisert høyskole- og universitetsstruktur, der lærestedene ikke er altfor

store. Det gjør det enklere for studentene å få tettere kontakt med sine professorer og det øvrige undervisningspersonalet, bidrar til å forhindre fremmedgjøring blant studentene, og gjør det enklere for studentene å fungere i et sosialt skolemiljø. Samtidig bør lærestedene være store nok til å sikre et godt faglig miljø for lærepersonell og forskere.

Demokratene vil:

- tillate både statlige eide og privateide høyskoler og universiteter.
- sikre alle studenter så gode stipend og lånerammer at det ikke er nødvendig å ta ekstra arbeid for å finansiere studiene, og dermed sikre at studentene kan konsentrere seg om å bli ferdig med studiene på normert tid og med gode kunnskaper.
- stimulere norske studenter til å ta studier i utlandet.
- utvide lånerammene for studenter som må betale egenandeler, enten fordi de studerer i utlandet eller fordi de studerer ved private høyskoler eller universiteter.
- at bevilgninger til offentlige høyskoler og universiteter heves betraktelig.

Forskning

I vårt kunnskapssamfunn er forskning av sentral betydning for utviklingen av et levedyktig næringsliv og sikring av arbeidsplasser i fremtiden. Demokratene vil derfor sikre at bevilgningene til norsk forskning til enhver tid minst ligger på samme nivå som gjennomsnittet innen EU. Næringslivet, som drar nytte av forskningen, bør stimuleres til å bidra aktivt til å oppnå en slik målsetning.

Grunnforskning er viktig, men universitetene bør også prioritere oppdrags-forskning og målrettet forskning. Det er viktig at forskningsresultater følges opp.

Det bør satses økte forskningsmidler til å forske på effekten av alternativ behandling innen helsesektoren.

For Demokratene er en fortsatt og moderat aktivitet innen olje- og gassutvinning viktig. Den kompetanse og kunnskap som kommer fra disse miljøene, forsøkes overført til andre næringsområder. Det satses på økt forskning, og en vesentlig del av forskningsmidlene avsettes for iverksetting og realisering. Universiteter, høyskoler, offentlige institusjoner skal i samarbeid med private, gründere og næringsliv anspores til nettverkssamarbeid. Skattlegging av forsknings- eller utviklingsmidler må ikke forkomme, da dette hindrer positiv næringsutvikling.

Byråkrati og offentlige reguleringer skal i minst mulig grad innvirke på bedriftenes selvbestemmelse og lønnsomhet.

De norske innovasjons- og forskningsmiljøene har ofte søkt mot risikovillige internasjonale og kapitalsterke krefter. Dette må vi snu på. Vi kan ikke fortsette å kunne levere råvarer til verden, og kjøpe tilbake de bearbeidede produktene, som ofte er oppfunnet og utviklet i Norge. Om noen titalls år vil petroleumsvirksomheten, med den utvinningshastighet vi har i dag, være sterkt for nedadgående. Derfor må vi legge om fra den næringspolitikken som har blitt ført. Derfor må også petroleumsfondet være 100 % under norsk kontroll.

FLYKTNING- ASYL OG INNVANDRINGSPOLITIKK

Et av de største problemene verden står overfor er overbefolkning. Høye fødselstall gjør at befolkningen vokser svært raskt i land i den tredje verden, samtidig som befolkningstallet stagnerer i vestlige land. Milliarder av fattige vil derfor søke å bedre sine levevilkår ved å flytte til rike vestlige land. Masseinnvandring til vestlige land vil medføre betydelige problemer, som det er vanskelig å løse. Det blir flere til å dele på all realkapitalen, som veier, bygninger, skoler osv, på, samt flere til å dele råvareinntekter som olje, gass og fisk. Masseinnvandring medfører betydelige kostnader i form av trygder, sosialhjelp, undervisning osv. Erfaringene viser dessuten at masseinnvandring vil medføre omfattende kriminalitet. Det har allerede etablert seg en organisert mafia i Norge, for det meste bestående av personer med utenlandsk opprinnelse. Personer med utenlandsk bakgrunn er dessuten sterkt overrepresentert når det gjelder vold og voldtekter. Masseinnvandring til vestlige land vil i verste fall medføre at europeere blir i mindretall i eget land. Våre liberale verdier, blant annet respekten for menneskerettigheter og vår kristne kulturarv, er truet dersom vi aksepterer en muslimsk masseinnvandring til Norge. Demokratene vil derfor føre en restriktiv innvandringspolitikk, hvor søknad om immigrasjon sendes UDI, i forkant av mulig innvandring, behandlingstiden settes til maks 8 uker.

Flyktninger og asylsøkere:

Dagens flyktningepolitikk, som går ut på å hjelpe noen få flyktninger i Norge, mens verdens øvrige flyktninger lider, er kynisk overfor verdens millioner av nødlidende flyktninger som ikke er rike nok til å betale turen til Norge, og som kunne vært gitt et verdig liv dersom vestlige land hadde valgt å hjelpe flyktninger i nærområdene fremfor innenfor landets grenser. Demokratene vil derfor innføre en ny flyktningepolitikk som går ut på at alle flyktninger primært skal hjelpes utenfor Norges grenser. På den måten kan vi hjelpe en lang rekke mennesker for de samme pengene som det koster å hjelpe en flyktning i Norge. Demokratene vil følgelig arbeide for å opprette avtaler med stabile land som skal påta seg å huse de flyktningene som Norge ønsker å påta seg ansvaret for. Flyktningene vil på denne måten kunne hjelpes i sine nærområder. De kvoteflyktningene Norge har påtatt seg ansvaret for, skal få tilbud om hjelp i disse samarbeidslandene. Også asylsøkere skal oppholde seg i et av samarbeidslandene mens de venter på at søknaden blir ferdigbehandlet, og deretter oppholde seg som flyktning i dette landet, dersom det aksepteres av de landene Norge har avtale med.

Inntil Demokratene får flertall for den forannevnte politikk, vil Demokratene at:

- asylsøkere skal oppholde seg i kontrollerte mottak inntil søknadene er ferdigbehandlet.
- UDI effektiviseres. Det skal ikke ta mer enn 8 uker å behandle en søknad.

- asylsøkere som kommer fra land som er medlemmer av Europarådet, og som dermed er akseptert som land som følger den europeiske menneskerettighetskonvensjonen, skal returneres umiddelbart.
- alle asylsøkere testes for HIV for å forebygge spredning av Aids, og det skal tas DNA-prøve av samtlige asylsøkere, som registreres i det nasjonale DNA-registeret.
- ordningen med å gi asylsøkere opphold på humanitært grunnlag oppheves.
- kun reelle flyktninger skal gis opphold.
- asylsøkere som går i kirkeasyl, skal straks pågripes og sendes ut av landet.
- innsatsen mot menneskesmugling styrkes.
- alle transportører som fører/smugler mennesker uten identifikasjonspapirer inn i landet, skal bøtelegges og få det praktiske og økonomiske ansvaret for tilbaketransporteringen av de samme personene.
- alle personer som ankommer en tollstasjon på vei til Norge uten pass eller identifikasjon, skal avvises adgang til landet.
- utlendinger som kommer til Norge ved hjelp av flykapring, gis ikke under noen omstendighet oppholdstillatelse, men returneres umiddelbart.
- flyktninger som reiser på ferie til de landene de har flyktet fra, skal utvises fra Norge.
- kommunene selv må bestemme hvor mange flyktninger de ønsker å ta ansvaret for.
- personer som får opphold som flyktninger, skriver

- under en erklæring på at de vil følge norske lover, og at de forplikter seg til å reise tilbake til sine hjemland dersom det blir mulig i løpet av 12 år etter at oppholdstillatelsen blir innvilget.
- kravet til å kunne innvilges norsk statsborgerskap heves til 12-års botid. Før en person innvilges norsk statsborgerskap, skal han ha bestått en test i norsk språk og kultur.
  - utenlandske statsborgere, inkludert flyktninger, som blir dømt til mer enn 2 måneders fengsel, automatisk utvises etter sonet dom.
  - utlendinger som begår grov voldskriminalitet skal utvises, selv om opprinnelseslandet praktiserer dødsstraff.
  - regjeringen legger til rette for en nasjonal repatrieringsplan for personer som ikke har flyktningestatus.
  - doble statsborgerskap skal ikke aksepteres.
  - personer som bor i landet uten innvilget opphold, eller som ikke kan fremlegge beviselig korrekt identitetsbevis returneres til det sist kjente oppholdssted utenfor Norge, kan ikke et slikt sted oppvises, returneres vedkommende til sitt oppgitte/påståtte hjemland.
  - straffedømte personer med utenlandsk opprinnelse returneres, og nektes opphold i landet uavhengig av eventuelle påståtte humanitære rettigheter.
  - deltagere i organisert og gjengkriminalitet utvises snarest mulig fra landet.

EU

Demokratene er motstandere av norsk medlemskap i EU.

EU består av et stadig større antall folk, med ulik historie, språk og kultur. I EU pågår en gradvis prosess der makt overføres fra de enkelte medlemsstater til EUs besluttsende organer. Etter hvert som dette skjer, vil de enkelte lands mulighet til å bestemme over seg selv avta.

Demokratene mener at utviklingen og forpliktelsene vedrørende EØS-avtalen og Schenghen-avtalen gjør at Norge snarest mulig må si opp disse avtalene. Demokratene ønsker å erstatte EØS avtalen med en frihandelsavtale.

Et eventuelt medlemskap i EU må avgjøres gjennom en bindende folkeavstemning.

Vedrørende EØS-avtalen ønsker Demokratene at Norge, så lenge vi er medlem, benytter sin vetorett i saker som vi ikke er tjent med at vedtas.

UTENRIKSPOLITIKK OG U-HJELP

Norge er et lite land. Vår befolkning utgjør bare 0,07 prosent av jordens befolkning. Det er derfor verken mulig eller ønskelig at Norge skal opptre som en stormakt som skal løse problemer i andre verdensdeler. Norsk utenrikspolitikk må først og fremst ha som formål å ivareta Norges interesser.

Demokratene vil derfor:

- opprettholde Norges tilknytning til NATO-alliansen, og arbeide innen alliansen for å sikre at Norge også i fremtiden har et tilstrekkelig godt invasjonforsvar.
- støtte kampen mot terrorisme.
- arbeide for økt frihandel.
- avvikle tvungen statlig u-hjelp
- at utviklingshjelp kun skal gis til demokratiske land som viser vilje til å føre en liberal økonomisk politikk som er egnet til å skape vekst og velstand i eget land. På den måten vil utviklingshjelpen være en hjelp til selvhjelp.
- at det skal gis hjelp til andre land ved naturkatastrofer, krigshandlinger og hungersnød.
- støtte medlemskap i FN, men arbeide for at FN må reformeres.
- at FN først og fremst bør arbeide for fredelig sameksistens mellom medlemslandene og sikre at verden hurtig og effektivt kan hjelpe mennesker i nød forårsaket av terrorhandlinger, borgerkrig, hungersnød, naturkatastrofer m.m.
- arbeide for å sikre Israel sikre grenser, og flytte den norske ambassaden til landets hovedstad, Jerusalem.
- støtte alle nasjoner som har et berettiget krav på eget land.
- arbeide for et stabilt, godt og sterkt nordisk samarbeid, ettersom Norge har et sterkt kulturelt, språklig og historisk slektskap med våre nordiske naboland.

- at Norge skal påtale brudd på menneskerettigheter i de internasjonale fora der Norge deltar.
- gjennom handel og diplomati bidra mot sosial og økonomisk undertrykkelse.
- arbeide for at Norge skal ta initiativ til et sterkest mulig internasjonalt samarbeid for å bekjempe utnyttelse av barn.

SIKKERHET OG FORSVAR

Demokratene ønsker et sterkt og effektivt invasjonforsvar, og vil derfor:

- bygge opp en moderne marine, en moderne og delvis profesjonell hær med spesialstyrker og et moderne flyvåpen, som i tillegg til forsvar av Norge og våre kystområder og oljeinstallasjoner også kan bidra i FNs fredsbevarende styrker.
- sikre at Norge har en moderne og effektiv kystvakt som kan overvåke og beskytte norsk territorialfarvann.
- at forsvaret skal være fleksibelt og mobilt i tråd med utviklingen i NATO.
- Norges NATO-medlemskap opprettholdes.
- at bevilgninger til sivile oppgaver holdes utenfor forsvarsbudsjettet.
- arbeide for å sikre en mest mulig effektiv redningstjeneste som ikke er avhengig av frivillige gaver. Redningsselskapets virksomhet må derfor sikres over statsbudsjettet.
- sikre at Norge har et godt utbygd og utrustet

Heimevern og sivilforsvar, som til enhver tid er godt trent for sine oppgaver.

- beholde den alminnelige verneplikten.
- at landet til enhver tid har en liten styrke elitestyrke i beredskap.
- at avtjening av verneplikt skal gi pensjons og studiepoeng.
- ha høyere selvforsyningsgrad og flere beredskapslagre av matvarer.

NÆRINGS LIV, SKATTER OG AVGIFTER

Demokratene mener at den økonomiske politikken må utformes slik at den legger grunnlag for langsiktig økonomisk vekst. Det er bare mulig dersom vi har et økonomisk system basert på en fri markedsøkonomi der private bedrifter konkurrerer med hverandre om å tilby varer og tjenester til forbrukerne til en lavest mulig pris og av en høyest mulig kvalitet, og der den enkelte samfunnsborger stimuleres gjennom lave skatter og avgifter til å yte en best mulig innsats. Forholdene må dessuten legges til rette gjennom minst mulig byråkrati, enklest mulig skatteordninger og færrest mulig offentlige reguleringer.

De høye skattene og avgiftene i Norge bidrar til å frata den enkelte samfunnsborger personlig frihet og styrker i stedet makten til politikere og byråkrater, som forvalter en vesentlig del av enkeltmenneskenes verdiskapning.

De høye skattene og avgiftene medfører også at enkelte mennesker ikke finner det lønnsomt å ta del i det ordinære arbeidslivet. Gjennom reduserte skatter kan en del mennesker som i dag benytter trygdeordninger eller mottar sosialhjelp, stimuleres til i stedet å ta del i arbeidslivet.

Økt verdiskapning, som oppnås gjennom reduserte skatter, avgifter og offentlig byråkrati, er helt nødvendig dersom Norge i fremtiden skal kunne sikre befolkningen nødvendige velferdsgoder.

Demokratene vil derfor redusere inntektsskatten ved å øke bunnfradraget, opp til statens lønnstrinn 10. Dermed vil personer med brutto lønnsinntekt under lønnstrinn 10 ikke betale skatt. Av all bruttoinntekt over lønnstrinn 10 skal det betales en lav flat skatt.

Dermed oppnås en mer sosial skattepolitikk, og de som i dag har store inntekter med kjempefradrag, vil dermed også være med å yte mer til fellesskapet (Særagifter, f.eks. NRK-lisens, inngår i skatten.) Demokratene mener at en god næringspolitikk bør baseres på markedsøkonomi, der næringslivet bygges gjennom den enkeltes innsats, kunnskap og kreativitet og samfunnets infrastruktur og gode generelle rammebetingelser. Markedets natur gir forbrukerne styring gjennom sin etterspørsel og pris og miljøbevissthet.

Samfunnets ansvar er å tilrettelegge for et næringsliv basert på disse fundamentene og føre en framtidsrettet politikk, tilby en god offentlig infrastruktur, sikre gode rammebetingelser med gode generelle ordninger, og således legge forholdene til rette for økt verdiskaping og videreutvikling av velferdssamfunnet, rettferdig fordeling og en langsiktig bærekraftig økonomisk utvikling.

Beskatning av næringslivet må skje på en slik måte at næringslivet ikke utarmes og ikke velger etablering utenfor Norge på bekostning av norsk næringsliv, bransjemiljøer og arbeidsplasser.

Demokratene vil inntil de får gjennomslag for sin politikk, ha

- singlefradrag i selvangivelsen

Demokratene vil derfor styrke næringslivet og sikre enkeltindividenes personlige frihet og trivsel ved å:

- avvikle arbeidsgiveravgiften.
- fjerne monopolordninger og sikre fri konkurranse.
- forenkle lovverket for næringslivet, blant annet ved å fjerne unødvendige konsesjons- og bevillingsordninger.
- redusere inntektskatten ved å øke bunnfradraget, slik at personer med lave inntekter får skattefritak.
- fjerne ordningen med forskuddsskatt for selvstendig næringsdrivende.
- fjerne urimelig dobbeltbeskatning ved å redusere, med sikte på å fjerne, formuesskatt, boligskatt,

- eiendomsskatt og arveavgift.
- gjennomføre en skattereform som sikrer en rettferdigere skatt på inntektene fra kapital og arbeidskraft.
  - redusere urimelige særavgifter på tobakk og alkohol.
  - sørge for at de samlede avgiftene på bilbruk ikke overskrider det beløpet det offentlige bruker til å tilrettelegge for bilisme.
  - redusere importavgiften på biler, særlig på kjøretøyenes sikkerhet og miljø innretninger.
  - avskaffe bruken av bompenger.
  - holde bruk av broer og ferger tilknyttet riksvegnettet gratis
  - legge forholdene til rette for at eldre som kan og vil arbeide, skal få lov til å være i jobb så lenge de er i stand til å gjøre godt arbeid.
  - avskaffe arbeidsgiveravgift for arbeidstakere over 60 år, slik at det stimuleres til økt tilbud av arbeid til eldre, ingen skal miste sitt arbeid utelukkende på grunnlag av alder.
  - tilby økonomisk støtte til arbeidsgivere som gir arbeid til delvis uføre arbeidstakere.
  - la uføretrygdete tjene mer enn dagens sats uten å miste trygd.
  - forbedre syketrygdrettighetene for selvstendige næringsdrivende.
  - fjerne moms på alle matvarer, miljøprodukter samt juridisk bistand til privatpersoner.
  - innføre fullt momsfritak for ideelle allmennyttige og frivillige organisasjoner.

- innføre lønnskompensasjon for selvstendige næringsdrivende ved barn og pårørendes sykdom.
- varslere og mobbeoffer på arbeidsplassene må hvis de ønsker, få beholde jobben, Samtidig må de også ha krav på beskyttelse mot fortsatt mobbing eller utilbørlig press på arbeidsplassen.
- differensiering i forsikringspremier eller dekning, i stedet for avslag på slik dekning.
- eliminere særbeskatning på enkeltgrupper.
- akutt medisinsk hjelp, og primærhelsetjener for norske statsborgere skal være uten egenandel, da dette er skatt på sykdom.
- grensen for avgiftsfri privatimport økes til 1500 kr.

Skipsfart, landbruk og fiske

Demokratene mener at skipsfart, landbruk og fiske kan være viktige vekstnæringer i Norge i årene fremover, dersom forholdene legges til rette for det. Det forutsetter at disse næringene gis gode rammebetingelser slik at det igjen kan ansettes norske sjøfolk på norske skip, landbruket kan drives rasjonelt og effektivt, fiskeribestanden beskattes på en fornuftig og langsiktig måte, og oppdrettsnæringer blir underlagt mindre byråkrati og færre reguleringer. Det må stimuleres og tilrettelegges for fortsatt aktivitet innen tradisjonelle primærnæringer. Skatter og avgifter som også rammer skipsfart, landbruk og fiske må reduseres sterkt, og alt lovverk må gjennomgås med sikte på å fjerne unødvendige reguleringer og byråkrati.

Fiskefangster bør leveres nærest mulig hvor den er fanget, for fortrinnsvis å bearbeides så nærme mottakssted som mulig.

Demokratene ønsker fri fangst på kongekrabbe. Oppdrettsnæringen må sørge for å utvikle lokale arbeidsplasser.

Norske verft må gjøres bedre i stand til, ut fra vanlige lønnsomhetskriterier, å betjene norske behov for reparasjon og nybygging. Således bør norske verft gis rammebetingelser som gir mulighet til å konkurrere med utenlandske verft.

Norge er et langt land som har stor variasjon i utfordringer fra klima og andre naturgitte forhold. Landbruket bør gjøres friere gjennom at det markedsrettes. Tilskudds ordninger skal kun brukes for å ivareta nødvendig produksjon for opprettholdelse av en nødvendig selvforsyningsgrad. Vi må ha et levende landbruk som gir oss en god selvforsyningsgrad, med produksjon av, mest mulig kortreist mat, og opprettholdelse av arbeidsplassene i Distrikts-Norge. Vi skal bidra til en gradvis overgang til et bærekraftig økologisk jordbruk/hagebruk for produkter hvor markedet signaliserer et behov, og innen de regioner der det er mulig.

Demokratene ønsker et fritt landbruk som gir produsentene frihet til å utnytte sin produksjon slik han selv ønsker, uten å båndlegges av konsesjoner, kvotetildelinger eller andre unødvendige restriksjoner. Landbrukets evne til å utnytte og forvalte arealene

må utvikles videre og ikke bygges ned. Det må føres en landbrukspolitik som gjør det lønnsomt å basere husdyrholdet på gårdens egne arealer. Demokratene støtter en stimulering for bruk av lokale tilpassede husdyrraser og plantearter. Det må legges opp til at utnytting av utmarksbeite kan opprettholdes. Det skal ikke nedlegges beitebruk på grunn av rovdyrskader. Dagens regelverk må liberaliseres slik at bøndene reelt blir likestilt med det øvrige næringsliv. Matvareomsetningen må bli friere, monopolordningene må avskaffes, slik at produsentene fritt kan levere varene sine til/ via hvem de ønsker. Demokratene vil at staten tar ansvar med å opprette tilstrekkelige tørrvarelagre og kornsiloer.

Forvaltningen av nasjonale fornybare ressurser bør foretas av norske interesser, fortrinnsvis de som aktivt jobber innen næringen. Lokale eiere styrker distriktene og er fundamentet for et levende samfunn og bevaring av vår kultur arv.

Det bør investeres i kompetanse, forskning og kapital til vedlikehold og utvikling av nye og eksisterende ressurser. Spesielt med henblikk på LUR (Lite Utnyttede Ressurser).

Det bør kunne tilbys utdanning, lærlingeplasser og oppstarthjelp.

Norge bør samarbeide med andre fiskerinasjoner. Det bør tas økologiske og bærekraftige hensyn, slik at

ressursene bevares, og at utnyttelsen av ressursene er optimal ut ifra dette.

Demokratene vil:

- sørge for rammevilkår, inkludert skattesystemer, for vår skipsfartsnæring og våre sjøfolk, som er like gode som de vilkårene som gjelder for skipsfartsnæringen og sjøfolk i andre land som vi konkurrerer med.
- prioritere maritim utdanning og rekruttering av norsk ungdom til handelsflåten.
- fjerne konsesjonsordninger, kvotetildelinger og andre unødvendige restriksjoner som hemmer en effektiv landbruksdrift.
- praktisere en liberal politikk i fradelingssaker, når det gjelder kjøp av deltids- og hobbybruk og utskilling av tomter.
- gradvis redusere subsidier til landbruket i takt med utviklingen innen WTO. (Verdens Handelsorganisasjon).
- oppheve konsesjonsordningen innen oppdrettsnæringen, men samtidig skjerpe kontrollen med den innvirkning disse har på miljø, lokalt næringsliv og samfunnsøkonomi.
- arbeide for internasjonal aksept for kommersiell hvalfangst og selfangst.

Kontroll med offentlige utgifter

Kontrollen med offentlige utgifter må effektiviseres. Før det fattes vedtak om investeringer, skal det

foreligge grundige beregninger fra uavhengige fagfolk over hvordan prosjektene vil påvirke de offentlige driftsutgiftene. Overskridelser på investeringsbudsjetter skal gjennomgås og årsakene klarlegges. Ved større overskridelser skal det medføre konsekvenser for de budsjettansvarlige.

Konkurransetsetting er ikke et mål i seg selv, men kan brukes der det er økonomisk gunstig, forutsatt at det ikke går ut over service og kvalitet. Kontroll av at tjenestekvaliteten skal alltid være et offentlig ansvar.

Landbruk og naturavkasting

Demokratene mener det er behov for betydelig gjennomgang og revidering av flere av de lovene som regulerer landbrukets betingelser, herunder avgifter og tilskudd.

Konsesjonslovens bestemmelser kan medføre en desimering av antall aktive bruk og beboelse i distriktene. Demokratene mener at lovens krav må evalueres, slik at loven ikke forhindrer "levende bygder". I den sammenheng vil Demokratene oppfordre til videreføringer og nyetableringer av eksisterende bruk, med nye eiere.

For å ivareta norsk landbruks muligheter til lønnsomhet, må bondens pålagte byråkratiske rutiner reduseres.

En landbruksnæring som er uten mulighet til utvikling men som må bruke alle tilgjengelige ressurser til

tilpassning til stadig nye lover, forskrifter og reguleringer er ikke hva landet og dets befolkning har behov for. Og aller minst gir det landbruket de inntektsmuligheter det kunne ha, eller åpne opp for omlegging av driften til biodynamisk, biologisk og organisk jordbruk, og leverandør av kortreist mat.

Norsk landbruk foregår i et område av verden hvor betingelsene er tøffere enn hva som gjelder for storparten av våre konkurrenter. Norsk landbruk må få utvikle seg og utvikle sine egne driftsmetoder basert på de begrensninger og betingelser som råder. Derfor må vi satse på sorter, arter og raser som er godt tilpasset vår klimasone og som gjennom lang tids utvikling har tilpasset seg naturen i landet.

Skogbruket må drives på en bærekraftig måte slik at skogen fortsatt gir godt trevirke og bidrar i binding av drivhusgasser, men samtidig slik at kulturlandskapet holdes i hevd. Jakt, fiske og utleie av rettigheter til dette og turisme er tradisjonelle biinntekter, spesielt i visse områder, de som har en avhengighet av inntekter fra dette må få opprettholde denne aktiviteten.

Demokratene mener at odelsloven i stor grad har bidratt til nedleggelse av bruk, og uenighet innen familien. Odelsloven må derfor endres slik at familien selv, får bestemme hvem som er best skikket til å beholde odelen. Salg av gård og frafall

av odelen, skal bestemmes av familien som har odelen og driver gården.

Demokratene vil at:

- bøndene må stilles fritt til salg av sine produkter til og via de kanaler som gir dem best avkastning. Produktene skal selvfølgelig være trygge og i.h.h.t det som gjelder m.t.p. matsikkerhet m.v.
- legge til rette for økt gards- og bygdeturisme.
- allemannsretten opprettholdes.
- tillate jakt 27 – 30.12 (romjulsjakt) med hagle på Hare, Skarv og Rype.
- tillate bruk av blyhagl unntatt ved jakt på vadefugler og i våtmarksområder
- tillate jakt med armbrøst, med godkjent anslagsmoment, ved bestått ferdighetstest.

Dyrevelferd

Alle dyr bør ha mulighet for et så godt og naturlig liv som mulig, dette gjelder frie dyr i sine opprinnelige omgivelser, kjæledyr, dyr til rekreasjon eller sportsutøvelse og dyr i ulike produksjoner. Alle dyr bør ha tilstrekkelig tilgang av riktig næring, ikke utsettes for unødige ytre belastninger, sykdom eller skader.

Forskning viser også at dyrs trivsel forbedrer deres ytelse og samhandling med andre dyr, og mennesker.

Demokratene vil:

- at dyr som inngår i alle former for produksjon, må gis mulighet for bevegelse og så langt mulig anledning til å følge sitt instinktive adferdsmønster. Dette betyr at for dyr som holdes i bur, båser og innhengninger skal disse være av en slik utforming og størrelse at dette ikke går ut over dyrenes fysiske og psykiske helse.
- at avlivning av dyr må foregå på en så human og smertefri måte at dyret ikke påføres noen form for unødig lidelse. Avlivning uten foregående bevissthetsbegrensning eller bedøvelse skal ikke tillates.

SAMFERDSEL

Til tross for de store avgiftene på bil og bilbruk i Norge har vi et av Europas dårligste veinett. Staten skattlegger bilistene med langt større beløp enn de midlene som i dag brukes til trafikkformål. Bilistene må derfor betale for en altfor stor andel av de offentlige utgiftene. Dette mener Demokratene er urimelig. Demokratene ønsker å redusere bilavgiftene og øke bevillingene til trafikkformål, og mener at samtlige inntekter fra særavgiftene som er lagt på bilisme, bør bli benyttet til å gi innbyggerne bedre veier, til bekjemping av forurensning fra biler, bla. støy, og til tiltak for styrking av trafikksikkerheten. Etersom det offentlige hvert år krever inn mer fra bilistene enn det gir tilbake også når man ser bort fra bompengene, vil Demokratene avskaffe bompengefinansieringen.

Det er et offentlig ansvar at farlige skjær og grunner er forsvarlig merket. Kystverket må samarbeide med fritidsbåtfolket og småskipsorganisasjonene ved merking på sjøen.

Innen skipsfarten er konkurransen hard. For å gi norske rederier like konkurransevilkår må det gis de samme ramme- og avgiftsvilkår som gjelder for våre naboland.

Kystfrakten av gods og varer må gis bedre ramme og konkurransevilkår.

Hurtigruten må sikres en forsvarlig drift, gjennom optimalisering av rutetilbud og utvidede trafikkområder, for eksempel fra Kirkenes til Murmansk og fra f.eks. Bodø til Reykjavik.

Offentlige og private havner må likestilles, og havnene må utbygges og moderniseres for å oppnå den effektivitet som bør kreves innen moderne transport.

Flytrafikken må effektiviseres, samtidig som det opprettholdes strenge krav til sikkerhet. Det behøver ikke være en statlig oppgave å eie flyplasser. Konkurransetsetting av flyplasser kan sikre investeringer og gi lavere billettpriser.

Demokratene ønsker å bygge fullverdig høyhastighets jernbanenett mellom de store byene, og ønsker at jernbanen gjennomgår en oppgradering, modernisering og elektrifisering, ikke minst av miljømessige hensyn.

Det offentlige må ha tilsynsansvar for at strømforsyning, tele og datalinjer er operative og har tilstrekkelig kapasitet.

Demokratene vil:

- forsere utbyggingen av vegnettet.
- fjerne alle bomstasjoner, på offentlige veier.
- at nye veier må bygges ut med en bredere veiskulder.

- at det etableres langt flere trygge rasteplasser og steder hvor yrkessjåfører kan få kjøpt mat, med dusj og toalettmuligheter, slik at de lettere kan overholde lovverket vdr. kjøre/ hviletid.
- senke avgiftene på bensin og diesel.
- redusere importavgiften på biler.
- at registrerings- og omregistreringsavgifter for motorkjøretøy kun skal dekke reelle utgifter.
- sørge for at de samlede avgiftene på bilbruk ikke overstiger det beløpet som hvert år benyttes til veiformål, inkludert trafikksikkerhet og miljøtiltak.
- øke vrakpanten på biler, differensieres etter trafikale og miljøhensyn.
- gå imot nye avgifter på bilbruk, som f.eks. piggdekkavgift, rushtidsavgift eller veipricing.
- at jernbanenettet åpnes for konkurranse.
- bygge sammen Norlandsbanen og Ofotbanen fra Fauske til Narvik.
- bygge ut jernbanen til Tromsø og videre til Alta.
- søke utbyggingssamarbeid mellom nordiske jernbanemyndigheter.
- renovere og bygge ut jernbanen fra Kirkenes til Murmansk.
- styrke arbeidet med brannsikring av tunneler og rassikring av veier.
- vurdere konkurranseutsetting av driften av flyplasser.
- gå imot årsavgift på småbåter.
- innføre et obligatorisk sertifikat for fritidsbåter.
- innføre gratis kollektivtransport for pensjonister og skoleungdom.

KULTUR

Kultur er en livsbetingelse for ethvert folks åndelige og menneskelige utvikling. Norsk kultur er en betingelse for vår selvstendighet og identitet som nordmenn. Den norske kulturarven er det samlede overskudd av nordmenns liv og virke fra tusener av år tilbake frem til vår egen tid. Norsk kultur er det som synliggjør nordmenns egenart og verdi blant verdens mange kulturer. I kulturen finner vi den identiteten som gjør at vi føler oss sikre og selvstendige som enkeltmennesker og folk. I en tid preget av kommersielt press og påvirkning fra fremmede kulturer mener Demokratene at det er viktigere enn noensinne å opprettholde og beskytte norsk egenart og norsk kultur.

Demokratene mener at det er en offentlig oppgave å ta vare på den norske kulturarven slik den er overlevert fra generasjoner gjennom musikk/sang, kunst, byggeskikk, litteratur, arkitektur og håndverkstradisjoner. Dette må skje i samarbeid med frivillige organisasjoner, fagmiljøer og nordmenn flest.

Demokratene vil prioritere offentlig støtte til kulturformål som vanskelig kan overleve kommersielt, men som er viktige bestanddeler av den norske kulturarven.

Demokratene mener biblioteker og museer er en meget viktig del av vår kultur, hvor både landets

innbyggere og turister kan oppleve både nær og fjern historie, samt kultur. Derfor bør utlån av bøker og lesing på bibliotekene være kostnadsfritt. Staten skal gi tilskudd til investeringer til bygging av museer, samt driftstøtte under forutsetning av at museene har en rimelig egenandel.

Skattlegging av dugnadsarbeid må oppheves. Barneidrettsforeninger, amatørmusikkforeninger og amatørteaterlag må fritas helt fra arbeidsgiveravgift av lønn til dirigenter, trenere og instruktører, så lenge driften ikke er kommersiell.

Demokratene mener at "forbud" mot anvendelse av visse ord, og fjerning av disse fra litteraturen er kulturelt hæververk og historieforfalskning. De fleste ord er verdinøytrale, det er eventuelt misbruk som kan gjøre dem belastende. Derfor ønsker Demokratene at elimineringen av språkets ordomfang må stoppe.

Demokratene vil:

- støtte opp om institusjoner, organisasjoner og enkelttiltak som bringer videre den norske kulturarven slik den er overlevert i generasjoner.
- prioritere støtte til kulturminnevern, folkeminne, folkemusikk og folkekultur som står i en norsk og nordisk-europeisk tradisjon.
- at staten skal dekke utgiftene ved utgravinger av kulturminner.
- at utforskingen og formidlingen av vår norrøne kulturarv aktivt skal støttes av det offentlige.
- støtte opp om våre filharmoniske orkestre på

- landsbasis, samt Kringkastingsorkesteret og forswarets distriktsmusikkorps samt gardemusikken.
- støtte undervisning og læresteder i og for klassisk musikk og støtte undervisningen på musikkskolene.

Styrke formidlingen og kunnskapen om vår norske og nordisk-europeiske kulturarv blant yngre i skolen og befolkningen ellers.

- at Norge må på sikt skal bli blant de beste i verden på kultursektoren.
- redusere driftstøtten til opera og teater, slik at institusjonen blir stimulert til å drive økonomisk effektivt, og slik at brukerne i større grad må vise at de verdsetter det tilbudet de benytter gjennom å betale en større del av kostnadene. Investeringsstøtten beholdes.
- gradvis redusere og fjerne garantiinntekter for kunstnere, og unngå at offentlige innkjøp får karakter av støtteordninger.
- NRK sine utgifter dekkes over statsbudsjettet, og ikke lisensfinansiert.
- bidra til å opprettholde levende bygder norsk kultur samt mathistorie.
- være en naturlig medspiller innen reiseliv og friluftsliv i samarbeid med organisasjoner.
- gjennom riktig beplantning sikre mot jordskred flomutgravning og generell matjorderrodering.
- gi tilskudd for arbeid som ikke gir avkastning direkte men som går på kultur og naturpleie.
- at alle selv må få velge hvilke Radio og TV-kanaler de ønsker å motta.

- at all informasjon av nasjonal interesse som formidles gjennom radio og fjernsyn bør nå alle, uavhengig av geografi og sosial/ økonomisk posisjon. Privatisering av formidlingen er et demokratisk problem.
- at radioamatører, lokalradioer og festivalarrangører som ønsker å benytte de frigjorte frekvensområder, etter digitalisering av fjernsynssendingene, skal få anledning til det.

MILJØ OG ENERGI

Mobiliser markedskreftene for miljøet

For å løse dagens alvorlige miljøproblem kreves endringer i produksjons- og forbrukermønstre. Dette kan bare oppnås gjennom frivillig innsats fra industrien, finansverdenen og andre ikke-statlige aktører (frivillige resultatorienterte miljø- og forbruker- organisasjoner) samt forbrukerne selv. Demokratene mener at hovedutfordringen ligger i å mobilisere hele bredden av privat sektor til handling. Bare strategier som virker med markedskreftene i en fornuftig markedsøkonomi vil ha muligheter for å lykkes.

Demokratene vil derfor arbeide for

- at næringslivet får mest mulig stabile og forutsigbare rammer som kan utløse kreativ og langsiktig miljøetsatsing i næringslivet.
- at midler til miljøverntiltak i større grad overføres

direkte til resultatorienterte miljøvern- og forbrukerorganisasjoner og til næringslivet i form av prosjektstøtte og støtte til teknologiutvikling.

Forbrukerorientert miljøvern

Forbrukerne kan ved å etterspørre miljøvennlige produkter styre utviklingen i miljøvennlig retning gjennom aktiv bruk av markedskreftene.

For at dette skal virke effektivt, vil Demokratene sette strenge regler for produktmerking, deriblant støtte innføring av merking av genmodifisert mat, samt bevilge penger til og støtte tiltak for objektiv og saklig forbrukerinformasjon. Demokratene vil redusere/ fjerne avgifter på miljøvennlige varer og tjenester, heriblant fjerne merverdiavgift på bruktvare.

Naturvern

Landskapsvern og nasjonalparker.

Demokratene er tilhenger av viltreservater og naturparker, men ser helst at disse opprettes på det som i dag er statens grunn. Dersom man i helt spesielle tilfeller båndlegger privat jord, må full erstatning gis i henhold til markedspris eller makeskifte mot nærliggende statlig eiendom etter avtale.

Demokratene kan tenke seg ordninger der offentlige naturparker settes bort til forvaltning av private interesser innen turistnæringen.

Frivillig vern

Demokratene vil arbeide for at lovverket (friluftslav, skogslov) forandres slik at det blir enklere å legge ut privateide områder for frivillig vern. Dette betyr at driftsplikten, f.eks. pålegg om uttak av skog, må fjernes eller modifiseres. Dette vil i tillegg gi grunneierne større handlefrihet i forhold til egen eiendom.

Forurensing

Demokratene ønsker et samfunn bygget på størst mulig frivillighet og minst mulig reguleringer. I et slikt samfunn skal det være lovverkets viktigste oppgave å hindre at noen skader andres liv eller eiendom, herunder også allemannsretten, så som fellesskaps-eiendommer, friluftsområder og natur. Demokratene vil gjøre dette syn gjeldende også i miljøpolitikken. Miljøvernlovgivningen må bygge på sentrale prinsipper som likhet for loven og vern av folks liv, helse og eiendom mot krenkelser.

Utslipp

Demokratene mener at prinsippet om at forurenseren skal betale, skal være gjeldende. Det er oftest forurenseren selv som er nærmest til å bære utgiftene ved forurensing, fordi han svært ofte har den økonomiske fordel av den skadevoldende virksomheten, enten denne er lovlig eller ulovlig. Prinsippet er således et økonomisk konsept som skal føre til at miljøkostnadene blir en del av produksjonskostnadene.

Demokratene mener imidlertid at erstatningsplikten i forurensningsloven ikke bør avgrenses til de tilfeller hvor gjenoppretting av skadene kan skje, da dette kan gi urimelige utslag ved at den som massivt ødelegger et naturområde eller næringskjede, slipper billigere enn den som påfører miljøet en mindre skade. Demokratene vil derfor arbeide for at det også når skadene er så store at de ikke kan gjenopprettes, skal utmåles erstatning, slik at pengene kan gå til etablering av kvalitativt lignende goder.

Demokratene mener at også naturen i seg selv har en verdi for borgerne som kan kostnadsberegnes, slik at skader på denne kan erstattes. Demokratene vil derfor forandre lovverket slik at miljøet og allmennhetens interesser ivaretas på best mulige måte. Demokratene mener at alt utstyr, inkludert kano eller båter brukt i fiske i et vassdrag må bli desinfisert før det kan brukes i et annet. Utslipp av urensset ballast-vann i norske farvann, straffes på lik linje med oljeutslipp.

Strengere straffebestemmelser / kontroll

Demokratene vil overlate til SFT (Statens forurensningstilsyn) å påse at alle forurensningsbestemmelsene etterleves.

Demokratene mener at Økokrim bør utvikle sin spesialkompetanse for å etterforske brudd på miljøvernlovgivningen. Kompetansen stilles til rådighet for lokale politikamre og organiseres etter

mønster av Kripas. Demokratene vil således kunne redusere det overflødig byråkratiet i Miljøverndepartementet, hos fylkesmannen og i primærkommunene.

For å hindre ulovlig forurensning eller miljø/ fauna-kriminalitet er det viktig å sette inn preventive tiltak. Den økte andel fremmede (invasive) arter og feminiserende miljøgifter truer med å ødelegge så vel vår naturlige fauna som befolkningen selv. Demokratene mener at det i dag er et stort misforhold mellom fortjenesten ved smugling av fredede dyrearter på den ene siden og strafferammen på den andre siden. Demokratene vil derfor heve strafferammene for denne type kriminalitet betydelig.

Forurensningsloven

For å unngå konkurransevridning som følge av gitte utslippstillatelser vil Demokratene forandre forurensningsloven slik at all virksomhet innenfor samme bransje/bedriftstype får like utslippstillatelser. Disse må gis uavhengig av bedriftens lokalisering eller økonomiske bæreevne. Demokratene er av den oppfatning at dagens praksis og lovverk hvor hver bedrift behandles individuelt, er uheldig, fordi dette fører til ulike krav med fare for konkurransevridning, samt et betydelig og unødvendig byråkrati og usikre rammebetingelser for industrien. Utslippstillatelsene skal følge med produksjonsanlegget dersom det overdras til nye eiere.

Miljøkostnader inn i anbudene

Demokratene ønsker at miljøkostnader (skader påført samfunnet i form av økt sykdom, naturskader m.m.) regnes med i vurderingen av kommunale og offentlige anbud, slik at hensyn til miljø blir en del av konkurransebetingelsene (det vil f.eks. si at effekten av renseteknologi skal telle med ved vurdering av leverandører til bedrift/anlegg e.l.).

Rotenonbehandling av vassdrag

Demokratene vil arbeide mot rotenonbehandling av norske elver som er infisert av parasitten Gyrodylactus salaris, da naturen selv, via naturlig seleksjon over tid vil skape en naturlig tilpasning mellom vert og parasitt. På denne måten vil samfunnet også spares for betydelige omkostninger til forvaltning, utredningsarbeid og gjennomføring av en giftbehandling som er lite effektiv.

Demokratene vil støtte alternative måter å bekjempe lakseparasitten på.

Demokratene ser med glede at forsøk med aluminium ser ut til å virke. Ved å bruke aluminium i stedet for Rotenon blir laksen og de andre dyrene i elvene spart, og bare parasitten blir drept. I tillegg slipper en å bruke miljøskadelige løsemidler.

Gasskraft

Demokratene vil arbeide for etablering av miljøvennlige gasskraftverk i Norge for å sikre at fremtidig energibehov blir dekket av mest mulig ren energi. Eventuelle fremtidige gasskraftverk må plasseres i områder hvor naturens tålegrense for forurende NOx-utslipp ikke er overskredet, og hvor det er mulig å utnytte fjernvarmen fra gasskraftverkene maksimalt. Staten må være med på å finansiere gassrørledninger.

Demokratene betrakter gass som en lite forurensende energibærer og vil derfor arbeide for at miljøvennlig naturgass fra Nordsjøen i større utstrekning kan brukes direkte til oppvarming i private boliger, da dette gir lite energitap og høy utnyttelse av energien. Forurensingen pr. energienhet blir dermed liten. Nye bruksområder for naturgass må utredes, og norsk forskning på dette området må styrkes.

Klimapolitikk

Demokratene mener at klimavennlig innsats fra industrien kan mobiliseres:

- gjennom langsiktig satsing i næringslivet med sikte på å utvikle teknologi som reduserer utslipp av klimagasser, som f.eks. utnytting av hydrogen som energibærer og utvikling av mer konkurransedyktige fornybare alternativ.
- gjennom tilrettelegging for en vel fungerende og effektiv økonomi.

Demokratene mener at et stabilt, frihandelsorientert WTO-regime er viktig for å sørge for effektive og rasjonelle handelsmønstre og legge til rette for en rask overføring av miljøvennlig teknologi til u-land.

Elektromagnetiske felt/kraftlinjer

Demokratene mener at helsefare fra elektromagnetiske felt er tilstrekkelig dokumentert. Demokratene vil derfor arbeide for at.

1. det innføres forskrifter med grunnlag i føre-var-prinsippet for sikkerhetsavstander mellom kraftinstallasjoner og boliger/institusjoner/lekeplasser m.m.
2. høyspentlinjer som i dag ligger tett opp mot boligfelt/hyttefelt og institusjoner, legges fortrinnsvis i kabel.
3. også lavenergistrålinger fra baseantennener, mobiltelefoner, trådløse rutere og andre kilder for elektromagnetisk stråling underlegges forsiktighetsprinsipper.

Energi

Demokratene vil:

- oppheve styring av elektrisitetsforbruket ved hjelp av avgifter.
- at statens oppgave med å lage sikkerhetsbestemmelser opprettholdes.
- legge forholdene til rette for eksport og import av elektrisk kraft, slik at dette kommer norske forbrukere til gode.

- fjerne elektrisitets- og mineraloljeavgiften.
- legge en samfunnsøkonomisk vurdering til grunn ved mulig utbygging av nye vannkraftverk.
- at så lenge Norge eksporterer kraft til det europeiske kraftmarkedet, reduseres prisen til norske kraftkunder tilsvarende fortjenesten av eksportkraften.
- at nettleieprisen skal dekke driftskostnader og en moderat avanse for distribusjonsselskaper av energi.

Alternative energikilder

Demokratene mener at økt bruk av nye fornybare energikilder kan bidra til å gjøre energibruken mer fleksibel. Utvikling og produksjon av alternative energikilder har også et stort potensial for å skape nye arbeidsplasser. Demokratene vil derfor tilrettelegge forholdene for prøvedrift med alternative energikilder som alternativ/supplement til vannkraft. Demokratene mener at modernisering av eldre kraftverk må forseres og at bygging av mindre kraftverk i privat regi må støttes og stimuleres. Demokratene går inn for forskning på nye energikilder, slik som jordvarme (geotermikk), solenergi, bølgekraft o.s.v. og igangsette prøveanlegg basert på Thorium.

Energiøkonomisering

Demokratene stiller seg positive til alle tiltak som kan spare energi og omkostninger i offentlig sektor. I privat sektor må slike tiltak baseres på frivillighet og positive stimulerings tiltak.

Demokratene vil arbeide for at det blir innført pålegg om ENØK-tiltak, som innføring av varmepumper, sparedusjer, lysregulerende sparepærer, sentralstyrte driftkontrollsystemer m.m. i alle offentlige bygninger, slik at driftsomkostningene blir minimalisert.

Avfallshåndtering og gjenvinning

Demokratene vil innføre ordninger for kildesortering og gjenvinning av avfall og her spesielt søke å etablere et nært samarbeid mellom offentlige etater og næringslivet, samt arbeide for å gi industri og næringsliv best mulige rammebetingelser som vil lette arbeidet med kildesortering og stimulere til gjenbruk. Demokratene vil arbeide for å innføre større prisdifferensiering mellom sortert og usortert avfall. Private bedrifter har vist seg langt dyktigere mht. materialgjenvinning enn kommunale og interkommunale selskap, som mangler tilstrekkelig økonomisk incitament. Demokratene vil derfor åpne lokalt for å privatisere avfallssektoren, noe som kan gi store økonomiske og miljømessige fordeler.

